

# ANAKREON.\*

## I.

**A** NAKREON hatása nem szorítkozik kortársaira, nem a görög nemzetre, hanem lüketelő erő gyanánt mutatkozik egész a legujabb időkig, Európa minden mivelt országában. Mennyire becsülték Anakreont életében, mutatja a samosi udvarhoz való meghívása, hol Polykrates oldala mellett nem csak mint költő szerepelt, hanem, a mi nagyon nevezetes, az államügyekbe is be volt avatva s bátran elhihetjük, mit Max. Tyrius mond, hogy Anakreon szelidítőleg hatott Polykrates kedélyére. — Atheni élete is merő kitüntetés. A műkedvelő Hipparchos ötven evezős hajót küldött érte s úgy hitta meg magához. A Hipparchos, Xanthippos, Kritias és Simonides-féle férfiakkal való érintkezésben ünnepelt és kiváló személyiségnek tűnt fel. Szülővárosa szobrokat emelt neki s az ő képét verette a maga pénzeire. Az atheni Akropoliszon is állt egy ércszobra, barátja, Xanthipposé mellett. 1835-ben lelték egy szép márványszobrát Sabinában, Montecalvo mellett, mely most a Villa Borghesében áll.

Ha nézzük, az irodalom hogy szól Anakreonról, a legkedvesebb elnevezé-

---

\* Az akadémiai felolvasás kivonta.



sekre találunk. Szép Anakreonnak is mondják, a mi azonban nem oly értelemben, veendő mint nálunk. Az attikaiak és későbbi görögök szavajárása szerint ugyanis a *καλός* melléknév minden jeles íróat megilletett. Így például Sapphót is, jöllehet kicsiny és fekete, szóval nem igen szép asszony volt, mégis költeményeinek bája miatt Plátó szépnek mondja. Tehát Anakreonnal is nem különsejének, hanem költészetének a szépségét kell rajta értenünk. A régiek *tiszteletteljesnek* is mondják, mentnek minden trágárságtól, úgy, hogy Plátó és egyebek bölcsnek is nevezik miatta. — A 60-ik anakreonteum *sokszor megénekelt dalosnak* nevezi, s hogy ez mennyire igaz, arról még mai nap is meggyőződhetünk. Egész sor költemény hirdeti dicsőségét. Ilyen a Sapphonak tulajdonított 26-ik daltöredék, mely azonban későbbi eredetű; a keosi Simonides neve alatt fönmaradt 183. és 184-ik epigramma; Kritias 7-ik költeménye; Theokritos maradványai közül a 17-ik darab (ford. Guzmics Izidor, 1824. Györött. 127. lap.) Anakreont megénekli még Hermesianax, Leonidas Tarentinus, Dioskorides, Antipater Sidonius, ki öt költeményt írt sirjára, melyek közül az első magyarul is megvan Pécsi János által fordítva (*Uj magy. Muzeum* 1858. 301. lap.); továbbá a gadarai Meleagros, Eugenés, Julianus Aegyptius (Pécsi Ján. u. a.) stb. A mytilenei Kri-nagoras költemény kíséretében adta át Antoniának, Antonius és Octavia szép leányának, Anakreon költeményeinek öt könyvét. — A rómaiaknál Catullus az első, kire Anakreon hatott, noha jelenleg már csak Sappho nyomait látni az ő dalaiban. Horatiusnak »nec si quid olim lusit Anacreon delevit aetas«-féle mon-dása ismeretes. Hogy ő is utánzója volt, azt az éles látású Lessing több helyütt találta, legujabban pedig Campe törekedett nyomait összekeresgélgni.

Anakreon költészete egyáltalában nagy hatást gyakorolt mind a görögökre, mind a rómaiakra. Nevezetesen az alexandrin és későbbi költők-



nél találkozó allegorikus Eros s a sok apró Eros Anakreontól eredett. Theokritos, Moschos, Apollonios, Meleagros, Leonidas, Posidippos és mások többször emlékeztetik az embert Anakreon alkotásaira. Ami az igazi utánzást illeti, arra nézve még sokfélét birunk fölmutatni, a maga is utánzó Horatius egy Tyndarist ismertet meg, kihez Virág B. fordítása szerint így szól:

Itt a nagy öblös völgy leszen őriződ  
A naphevétől a teosi musaként  
Egyről, kiért szép Circe lángolt  
S Penelope, vigan énekelhetsz.

Az *Anthologia Palatina* egyik lapja szélén van egy jegyzet, mely Gáza városát a VI. évszázban az anakreon-utánzók egyik főszékhelyének tünteti föl. Említve van a különböző Anakreontikusok közül Joannes Gazaeus, Procopius és Thimoteus. Utánzó továbbá Constantinus Sicculus, Leon Magister, s a két grammatikus Acoluthus és Georgius. Julianus Aegyptiust és Basiliust is eddig az utánzók közé sorozták, mert a kiadásokban a második anakreonteum Bazilius, az ötödik Julianus nevét viseli homlokán. Ugyde Rose arról értesít, hogy az egyik is másik is nyilván tévedésen alapszik, mi azért fontos, mert éppen e két név miatt akarják, hogy a gyanus anakreonteumokat mind Julianus és Justinianus korából valónak nézzük. A 60-ik anakreonteum költője önmaga bevallja, hogy Anakreont utánzá, az elsőé pedig elmondja, hogy az öreg Anakreonról álmodott, s hogy az a maga koszoruját neki adta. Az utánzás századról századra folyt, s a mint Moerike igen találóan mondja, hova tovább byzantinusabb szint vált. Nicedas Eugenianus XII. századbéli regényíró *Drosilla és Chericles* című költői elbeszélésében, az anakreonteumi gyűjtemény több dalát majdnem szóról-szóra lemásolta. Például idézem az elnyelt Erost:

A nyilas álnok Eros multkor belemásza kupámba.  
Mint pici légy s lenyelém űtet a borral együtt.



Csakhamar iszonyatos csöklást teve bennem  
a szárnynyal.

Mostan is érzem a kint: szinte betegje  
vagyok.

Még az egyházi írókról kell itt különösen megemlékeznem. Hogy Anakreon bordalai életrevalók voltak, mutatja az, hogy nem egyhamar vonultak vissza a könyvtárak csendjébe, hanem igen soká fölhangzottak a symposionok vidám társaságában.

Az egyházi írók fel is szólalnak az ének ellen. Így például Dio Chrysostomus inti a királyokat, hogy ne énekeljék Sappho és Anakreon szerelmes dalait. De Anakreon zengő műzsája nagyon kedves volt az emberek előtt. Mit volt mit tenni? Az egyházi írók meghagyták tehát a pogány dallamokat; de eredeti szövegek helyébe keresztyén szöveget iktattak.

Ilyen utánczó volt Synesius, az V. század elején; egyik hymnusát így kezdi:

Nosza tiszta hangu lantom!  
A teosi dallamokra  
S a lesbosi énekekre  
Zengj most dóri nyelven  
Nemesebb hymnusokat!

Ilyen utánczó továbbá Nazianzi Gergely, Maximus Margunius és végre Sophronius. Nazianzi Gergelytől bemutatom ama dal elejét, melyet saját lelkéhez intéz:

Miket kívánsz te lelkem?  
(Igy kérdem én a lelkem.)  
Nagyot kicsinyt-e abból,  
Mit emberek becsülnek?  
Ha csak nemesset óhajtsz,  
Azt szívesen megadjuk.  
Óhajtod-e a lytus  
Egyes javát magadnak?  
Kérkedni szép gyűrűvel  
S forgatni azt az ujjon,  
Hogy rejtsen el; ha tetszik,  
S ha kell megint mutasson?  
Vagy Mídasét óhajtod?  
A kít megölt a birtok?

Kinek nem jut itt mindjárt eszébe az anakreonteumok ama dala, mely ugy kezdődik:



Szarden királya, Gyges  
Kincseire semmi gondom!

Látjuk tehát, hogy az egyházi írók nem csak a dallamokat tartották meg, hanem még egyes kitételeket, egyes gondolatokat is átvettek az anakreoni költészetből. Sophronius például a tánc kitételét a keresztyén lelki örömének kifejezésére alkalmazza. Ezen eljárás korántsem meglepő előttünk. A történelemben többször ismétlődik. Szakasztott így bánt el a reformáció a német szerelmi dalokkal, miről igen érdekes adatokat közöl Schuré.\*

## II.

Anakreonnak a *jelenkorra* való hatása attól az időtől van, mikor Henricus Stephanus az anakreoni dalgyűjteményt fölfedezte s Párizsban 1554-ben kiadta. Hallatlan volt az a lelkesedés, melylyel a különböző eredetű és értékű dalocskákat mindenütt fogadták. Habár a szigorú arcu kritika már három évvel később eredetüket gyanuba fogta, mégis hatásuk Európaszerte nyilvánult. Számos kiadást, számos fordítást, számos utánzást értek a legkülönbözőbb nemzeteknél. A multszázadbeli német költők legtovábbra vitték az Anakreonkultuszt. Náluk az Anakreonutánzás egészen divattá vált, s a mint Moerike mondja: »Die nüchternsten Männer erschienen mit der Neu-Teischen Leier im Arm beinahe in ihr Gegenteil verwandelt.«

Sok nevet lehetne itt felsorolnom, de elég, ha oly férfiakra utalok, kik a német irodalomban első rangban állanak s így természetesen Anakreon legkitűnőbb utánzói, legjelentékenyebb dicsőítői. Teszem Wieland, Platen, Lessing és Goethe. Lessing nem csak több anakreoni dalnak az utánzója, hanem Laokoonjában még a költészet és festészet hatásairól szóló állítását is a többi közt anakreoni dalokkal bizonyítja. Goethe csak a tucssökre irt dalt fordította; de lehető legremekebben. Anakreont dicsőíti a *Wan-*

\* *Gesch. d. deutschen Lieder.* 253. lap.



derers *Sturmlied*-ban hol Jupiter Pluvius-hoz így szól:

Nicht am Ulmenbaum  
Hast du ihn besucht  
Mit dem Taubenpaar  
In dem zärtlichen Arm  
Mit der freundlichen Ros'umkränzt,  
Tänzelnden ihn, blumenglücklichen  
Anakreon,  
Sturmathmende Gottheit!

Epigrammát is irt az ő sírjára, melyet Wolf Antal Tivadar görögre, Stadelmann Henrik latinra fordított s mely magyarul így szól:

Itt, hol a rózsá virul s venyigék a babérfa  
fonódnak,

Itt, hol a gerlece búg s kis tücsök elmulatoz,  
Milyen sír ez emitt, hova diszül az istenek annyi  
Életet ültettek? E hely Anakreoné.

A költő a tavaszt, a nyarat s ősz boldogan élte,  
A hideg évszakelől e halom óvta meg őt.

Hogy Franciaországban, Henricus Stephanus hazájában mennyire meghonosodott Anakreon, bizonyítják a szebbnél szebb kiadások, melyek közül kettőt említek. Az egyiket már Csokonai ismerette. Megjelent Párizsban a forradalom 7 évében, par le Citoyen Gaíl. Közli a görög szöveget, annak francia és latin fordítását és kritikai magyarázatát. A dalokhoz acélmetszetek és dallamok vannak mellékelve. Végül pedig egy értekezés a görög zenéről. A másik valóságos műremek; a Didot-féle görög-francia kiadás Girodet 54 dallamával, mely Párizsban 1864-ben jelent meg. Ezekon kívül csak még Lafontaine-t említem az *Imitation d'Anakreon* miatt.

A spanyol és olasz fordításokra nézve elégséges ezennel Csokonai értekezésére utalniom.

Egyik nyelv sem dicsekedhetik oly nevezetes fordítással, mint az angol, Moore Tamásnak Anakreon fordításával vagyis inkább parafrázisával, mely először 1800-ban jelent meg s vagy tíz kiadást ért. Moore e művével alapította meg költői nevét. Engedelmet nyervén, hogy a kiadást az uralkodó hercegnek



ajánlhassa, neve ismeretessé lett, s útja nyílt az angol társaság legmagasabb körébe, hol »Anakreon-Moore« néven tisztelték.

A Frithjof-mondának nálunk is ismeretes költője, Tegnér szintén azok közé tartozik, kik Anakreonnal különös szeretettel foglalkodtak. Lundban 1801-ben jelent meg *Vita Anakreontis* című értekezése, mely, valamint Moore Tamás előszava is, ránk filológusokra nézve azért nevezetes, mert itt a költészet embere mond ítéletet az anakreoni dalok becséről. Ugyancsak Svédországban Bellmann Károly Mihály (álnéven Fredmann) az, kit hasonló szellemű dalai miatt III. Gusztáv »svéd Anakreon«-nak nevezett, s azóta annak is hívják. Julius 26-át, mint a költő nevenapját Stockholmban valóságos népünneppel ünneplik.

Oroszországban Kantemir herceg, az orosz irodalmi költészet alapítója, egyéb régi klasszikuson kívül az anakreoni dalokat is fordította.

Finn rokonainknak is van fordításuk, dr. Ingmanntól, mit Toldy is említ.

A mi a jelenkori görögöket illeti, itt is megvan az anakreoni dalok befolyása. Telfy tudósunk az első, ki minket *Jelenkori görög irodalom* című 1858-ban megjelent értekezésében arra figyelmeztet. A 15. lapon közli a Sandersféle gyűjtemény 70. számú népdalának magyar fordítását, mely a 26. anakreoni dalra emlékeztet. Az ugyanott közlött *Bárcsak fecske lehetnék s Bárcsak kezemnek ujjai*-féle dalok rokonok a 22. anakreoni dallal. A 20. lapon pedig ezt olvassuk. »A szerelmi és bordalokban felülmulhatlanul áll Chrisztópulosz Anasztáz, kit a görögök méltán új Anakreonnak neveznek. Minthogy kedves lantja az utóbbi években hallgatott, Rhangavisz ódát írt hozzá, melyben felszólítja, hogy énekeljen, mint ama régi Anakreon, vénségében is bort és szerelmet.« Újabban t. i. 1871-ben Erődi Béla közölt *Az új görög Anakreon* cím alatt bővebb ismertetést Chrisztópulosz életéről és költészetéről a *Figyelő* I. évf. 147—150. lapon. Cikkét, melyben csak egyet nem találok, t. i. azt a ránk nézve

érdekes adatot, hogy Chrisztópulosz klasszikus tanulmányait Budán végezte, eme szavakkal fejezi be : »Chrisztópulosz költeményeit mindaddig olvassák, míg lesz valaki, ki a görög kedély őszinte nyilvánulását képes megérteni.«

(Második közlemény következik.)

P. THEWREWK EMIL.

---